

۱ متن درس: اولین بخش هر درس محتوای آموزشی آن است که دانش‌آموزان را به صورت نظام‌مند با ساختار و اجزای نوشته آشنا می‌کند و چگونه نوشتن را با روش‌های مختلف به آنان آموزش می‌دهد. توضیح بیشتر درباره اهداف و محتوای متن درس در بخش دوم کتاب در بررسی درس‌ها ارائه می‌شود.

۲ کارگاه نوشتن: فعالیت‌های کارگاه نوشتن با نظمی علمی و منطقی آموزشی به دنبال هم آمده‌اند. در این بخش سه فعالیت طراحی شده است: شماره یک با هدف تقویت توانایی تشخیص، شماره دو با هدف پرورش توانایی نوشتن و تولید دانش‌آموزان و شماره سه با هدف تقویت توانایی بررسی متن، تحلیل و نقدنویسی.

■ فعالیت یکم

نخستین فعالیت نگارشی در حوزه بازشناسی قرار می‌گیرد و پاسخ این بخش اغلب همگراست. (پاسخ‌ها تقریباً یکسان و مربوط به متن درس است و دانش‌آموزان با فهم مطالب درس پاسخ آن را خواهند داد.) این پرسش میزان تشخیص و توجه و دریافت دانش‌آموزان را نسبت به آموزه‌های متن درس، ارزشیابی خواهد کرد.

■ فعالیت دوم

فعالیت نگارشی دوم در حوزه آفرینش قرار می‌گیرد و هدف از این بخش، پرورش توانایی نوشتن و تولید دانش‌آموزان است و این فعالیت واگراست. البته سنجه، معیار و موضوع نوشتن در هر درس بر بنیاد آموزه‌های همان درس استوار است. فعالیت نخست، برای تقویت دید بازشناسی و تشخیصی و فعالیت دوم با هدف پرورش توانایی آفرینش و تولید نوشتن و انشای دانش‌آموزان طراحی شده است.

■ فعالیت سوم

فعالیت سوم در قلمرو داوری، نقد و تحلیل قرار می‌گیرد. در این تمرین دانش‌آموزان از هم می‌آموزند، به هم آموزش می‌دهند و به دلیل داشتن زبان مشترک و احساسات نزدیک، بهتر می‌توانند مفاهیم را به یکدیگر تفهیم کنند و منتقل سازند. مبنای بررسی و نقد نوشته‌ها همان سنجه معیارهایی است که در تمرین هر درس، ذکر شده است. دانش‌آموزان در این فعالیت، نخست یاد می‌گیرند که با دقت به خوانش و قرائت نوشته‌های هم کلاسی خود گوش بدهند (تریت سواد شنیداری و افزایش درک شنیداری)، سپس بر بنیاد حافظه کوتاه مدت خود و البته یادداشت‌برداری، نقد و نظر خود را مکتوب کنند.

اهداف کارگاه نوشتن عبارت است از :

- تقویت توانایی بازشناسی (تشخیص) متون؛
- پرورش توانایی آفرینش نوشتاری، نوشتن و تولید؛
- افزایش توانایی بررسی متن، تحلیل و نقدنویسی؛
- تقویت توانایی اظهار نظر درباره افکار و اندیشه‌های بیان شده در نوشته دیگران؛
- کسب مهارت در کاربرد صحیح قواعد دستوری برای درست سخن گفتن و درست نوشتن به زبان فارسی معیار؛

- پرورش توانایی نقد و تحلیل و کاربست هر یک از آموزه‌های درس در نوشته دیگران؛
- کسب مهارت در کاربرد صحیح کلمات در مناسبات اجتماعی و در مکاتبات؛
- تقویت مهارت در کاربرد صحیح کلمات، ترکیبات و اصطلاحات هر پایه؛
- کسب مهارت و توانایی استفاده از زبان معیار؛
- کسب مهارت در بیان افکار و اندیشه‌ها به صورت نقد و ارزیابی آثار؛
- توانایی فرضیه‌سازی، استدلال و نتیجه‌گیری درباره محتوا و پیام متن.

۳ حکایت نگاری : در حکایت نگاری، تأکید بر بازنویسی به زبان ساده و ساده‌نویسی است. بخش حکایت نگاری با هدف بارورسازی ذهن و زبان، آشنایی با متون و حکایات کهن، پرورش حافظه و تقویت توان خوب سخن گفتن و زیبا نوشتن در کتاب گنجانده شده است. بازنویسی یکی از روش‌های دست‌ورزی برای کسب مهارت‌های نوشتاری است. همچنین برای حفظ و گسترش بن‌مایه‌های حکمت و فرهنگ به منزله یک پل ارتباطی است. در حکایت نگاری باید مجالی ایجاد کرد تا دانش‌آموزان، آزادانه و با اندیشیدن و مشورت کردن در فضایی پر از نشاط و آرامش به نوشتن بپردازند.

اهداف حکایت‌نگاری عبارت‌اند از :

- گسترش نوشته از راه ساده‌نویسی؛
- تقویت سواد ادراکی دانش‌آموزان و درک و فهم مناسب متون کهن؛
- تقویت شناخت ساختار زبان فارسی معیار و به کارگیری صحیح آن در حکایت‌نگاری به زبان ساده؛
- ایجاد فرصت برای ساده‌نویسی از طریق حکایت‌ها؛
- کسب مهارت در نوشتن از طریق دست‌ورزی در بازنویسی حکایت‌ها؛

- آشنایی با مضامین حکایات کهن فارسی؛
- ایجاد علاقه و تعلق بیشتر نسبت به تاریخ و فرهنگ ایرانی و اسلامی؛
- آشنایی عینی و علمی دانش‌آموزان با تفاوت‌های زبان فارسی قدیم و جدید.

نمایه حکایت نگاری کتاب نگارش پایه دهم

حکایت‌نگاری

درس هفتم

چون یونس (ع) از شکم ماهی نجات یافت، متفکر بود و کمتر سخن می‌گفت. یکی از موجب سکوت و خاموشی پرسید. گفت: سخن، مرا در حبس شکم ماهی انداخت تا وجودم در وحشت، شمع‌وار بگداخت. خاموشی با سلامت به از گفتن با ملامت. (نگارستان)

درس یکم

سگی بر لب جوی استخوانی یافت. چندان که در دهان گرفت، عکس آن در آب بدید. بنداشت که دیگری است. به شره (طمع) دهان باز کرد تا آن را نیز از روی آب برگیرد. آنچه در دهان بود، به باد داد. (کلیله و دمنه)

درس چهارم

یکی از حکما را شنیدم که می‌گفت: هرگز کسی به جهل خویش اقرار نکرده است، مگر آن کس که چون دیگری در سخن باشد، همچنان ناتمام گفته، سخن آغاز کند.
سخن را سراسر است ای خردمند و بُن میاور سخن در میان سخن خداوند فرهنگ و تدبیر و هوش نگوید سخن تا نبیند خاموش (گلستان سعدی)

۴ **مثل نویسی:** در مثل نویسی، بازآفرینی و گسترش دادن و افزودن بر شاخ و برگ اصل نوشته، مورد تأکید است و هدف از این بخش بهره‌گیری از تخیل، فضاسازی و تولید مضمونی نو بر پایه ضرب‌المثل‌هاست.

ضرب‌المثل‌ها در افزایش توان سخنوری و قدرت نویسندگی، از کارمایه و نیروی شگرفی برخوردارند. اگر در ساخت برونی و ظاهر، کوله نوشته و عبارتی بیش نیستند اما سرشار از معنایند و جهانی در پس خود دارند. به دلیل همین دو ویژگی برای پویاسازی ذهن و زبان، بهره‌گیری از

ضرب‌المثل‌ها را شگردی بسیار کارا و اثربخش می‌دانیم.

ریشه تاریخی و داستانی برخی از ضرب‌المثل‌ها در دسترس است اما هدف از این بخش، پژوهش درباره ریشه تاریخی ضرب‌المثل‌ها نیست بلکه هدف این است که هر دانش‌آموز از دریچه چشم خود به موضوع نگاه کند و به باز آفرینی مَثَل و بازسازی واقعه و فضا و رویداد آن بپردازد.

اهداف مَثَل‌نویسی عبارت‌اند از :

- گسترش نوشته از راه بازآفرینی.
- آشنایی با نمونه‌هایی از ضرب‌المثل‌ها و آموزه‌های حکمی آنها.
- بهره‌گیری از ظرفیت معنایی و تصویری مَثَل‌ها برای بهتر نوشتن.
- کسب مهارت در برقراری ارتباط صحیح بین متون ادبی و موضوعات اجتماعی و سبک زندگی.
- کسب مهارت در نوشتن از طریق به کارگیری قدرت باز آفرینی مَثَل‌ها.
- تقویت ذهنی و زبانی از طریق مَثَل‌ها.

نماینده مَثَل‌نویسی (باز آفرینی مَثَل)

    	<p>از تو حرکت، از خدا برکت. آب که یک جا ماند، می‌گندد. کار نیکو کردن از پر کردن است. باد آورده را باد می‌برد. تو نیکی می‌کن و در دجله انداز.</p>	 درس دوم
	<p>هر که در پی کلاغ رود، در خرابه منزل کند. دل که پاک است، زبان بی‌پاک است. خفته را خفته، کی کند بیدار؟ زبان سرخ، سر سبز می‌دهد بر باد. درخت هرچه بارش بیشتر می‌شود، سرش فروتر می‌آید.</p>	 درس پنجم
  	<p>با ماه نشینی، ماه شوی، با دیگ نشینی، سیاه شوی. تهی پای رفتن، به از کفش تنگ. جایی که نمک خوردی، نمکدان مشکن. فلفل نبین چه ریزه، بشکن ببین چه تیزه. شاهنامه، آخرش خوش است.</p>	 درس هشتم

۵ شعرگردانی: شعرگردانی، یعنی درک گستردگی ظرفیت‌های شعر و پیوند آن با نوشتن. لازمه خوب نوشتن در این بخش، دقت در ویژگی‌های زبان شعر و درک زیبایی اشعار است. به همین منظور ابتدا لازم است دانش‌آموز متن شعر را، که ارکانش اغلب بنا بر ضرورت‌های شعری (وزن، قافیه، صناعات ادبی و بلاغی) جابه‌جا یا حذف شده‌اند، مرتب سازد. در این صورت درک محتوای شعر برایش آسان‌تر خواهد شد. در این بخش، برداشت دانش‌آموز از محتوای شعر مبنای تراوش ذهن او در نگارش می‌گردد و برایش فرصتی جهت ابراز خلاقیت ایجاد می‌شود.

اهداف شعرگردانی عبارت‌اند از:

- فراهم نمودن فرصت تفکر؛
- شکل‌گیری نظام ذهنی منطقی زبان نوشتار (تنبیت در ذهن نویسنده متن)؛
- توانایی درک گستردگی ظرفیت‌های شعر؛
- توانایی درک زیبایی اشعار؛
- شناخت دقیق ویژگی‌های زبان شعر.
- پرورش توانایی نوشتن و رشد خلاقیت ذهن؛
- کمک به درک بهتر متن؛
- برقراری ارتباط ساده‌تر با محتوا (متن)
- فراهم کردن فرصت برای دست‌ورزی بیشتر فراگیران در قلمرو نوشتن؛
- آشنایی با جابه‌جایی یا حذف ارکان جمله در شعر، که از ویژگی‌های آن است.

شعرگردانی (درک و نگارش)

درس سوم ایستاده‌ام، ایستاده‌ای، ایستاده‌ایم، جنگلی‌ام؛ تن به صندلی شدن نداده‌ایم.

غلامرضا بکتاش

مگر دیده باشی که در باغ و راغ
یکی گفتش، ای کرمک شب فروز
بین، کاتشی کرمک خاکزاد
که من روز و شب جز به صحرانی‌ام

بتابد به شب کرمکی چون چراغ
چه بودت که بیرون نیایی به روز
جواب از سر روشنایی چه داد:
ولی پیش خورشید، پیدا نی‌ام

درس ششم

سعدی، بوستان، باب سوم

۶ **هنجار نوشتار** : این بخش در کتاب، با هدف آموزش قواعد و هنجارهای نوشتن و آشنایی با کاربرد درست واژه‌ها، گنجانده شده است. طبیعی است که پس از یادگیری این نکات، به هنگام نوشتن، این هنجارها رعایت شود.

اهداف هنجار نوشتار عبارت‌اند از :

- آشنایی و آموزش هنجارهای نوشتن در زبان فارسی معیار؛
- تقویت مهارت در کاربرد درست کلمات و ترکیبات؛
- کسب مهارت در نوشتن جمله‌های ساده و کوتاه؛
- کسب مهارت در کاربرد صحیح کلمات متناسب با بافت؛
- کسب مهارت در کاربرد ابزارهای زبانی انسجام متن نوشتاری؛
- پرورش شناخت ساختار زبان معیار.

نمایه هنجار نوشتار

هنجار نوشتار	
به‌کارگیری جمله‌های کوتاه در نوشته	درس یکم
توجه به ارتباط معنایی واژه‌ها	درس دوم
کاربرد مناسب واژه‌ها	درس سوم
کاربرد واژه‌ها با توجه به فضای حاکم بر نوشته (فضای عینی و ذهنی)	درس چهارم
ابزارهای انسجام متن : ارتباط معنایی، کاربرد درست واژه‌ها	درس پنجم
ابزارهای انسجام متن : نشانه‌هایی که نقش افزایشی دارند.	درس ششم
ابزارهای انسجام متن : نشانه‌هایی که مفهوم «تقابل» دارند.	درس هفتم
ابزارهای انسجام متن : نشانه‌هایی که نقش سببی دارند.	درس هشتم

روش‌های یاددهی - یادگیری

یکی از نکات مهم در این برنامه به کار بردن روش تدریس مناسب و مرتبط با نوشتن است. اهمیت این مطلب در این است که زمینه نوشتن، تفکر است و روش‌های تدریس فعال و اکتشافی (دریافت مفهوم، حل مسئله، تفکر استقرایی و...) می‌تواند دانش‌آموزان را به چالش ذهنی بکشد و آنها را به تفکر وادارد.

روش تدریس پیشنهادی دروس در فصل دوم کتاب برای هر درس ارائه شده است. در اینجا نیز به معرفی چند روش تدریس می‌پردازیم. دبیران محترم می‌توانند متناسب با موضوع درس، فضای کلاس و دانش‌آموزان خود، از این روش‌ها استفاده کنند. توجه داشته باشید که روش‌ها در کاربردهای انعطاف کافی دارند و شما می‌توانید مراحل آن را، با توجه به موضوع تدریس، متناسب‌سازی کنید.

روش بارش فکری

بارش فکری (brainstorming) را ظاهراً نخستین بار، شخصی به نام «الکس اس اسبورن» در سال ۱۹۳۸ به کار گرفت، که به اسامی دیگری مانند بارش افکار، طوفان فکری و طوفان ذهنی نیز خوانده می‌شود. این روش یکی از معروف‌ترین روش‌های ایجاد خلاقیت است.

بارش فکری یک روش گروهی است و شرکت‌کنندگان در مورد یک مسئله یا مشکل به صورت گردشی تراوش‌های فی‌البداهه فکری خود را بیان می‌کنند. یک نفر، مدیریت و هدایت بحث را بر عهده می‌گیرد و یک نفر هم زایش‌های ذهنی ارائه شده را روی تخته یادداشت می‌کند.

این روش دو مرحله دارد :

■ **زایش و بارش فکر :** هدف از این مرحله تولید افکار و اندیشه‌های فراوان است که از سوی شرکت‌کنندگان بیان می‌شود. در مرحله تولید فکر، هنجارهایی وجود دارد که همه شرکت‌کنندگان باید رعایت کنند :

■ پرهیز از داوری - هیچ فکر و نظری نباید مورد قضاوت، ارزیابی و انتقاد قرار گیرد.

■ نوبر بودن فکر - هر چه افکار تازه‌تر، دور از ذهن، بکر و جسورانه باشند، ارزش بیشتری

دارند.

- باروری ذهن – هر چه میزان افكار و طرح نظرات نو بيشتر باشد، بهتر است.
- ايجاد فرصت – تا زماني كه افراد گروه ديدگاه‌هاي تازه‌اي براي طرح كردن دارند، جلسه بارش افكار امتداد مي‌يابد.

۲ سنجش اندیشه‌ها : در اين مرحله، افكار مطرح شده مورد ارزيابي قرار مي‌گيرند. در صورت لزوم، نسبت به آنها حذف، کاهش يا تركيب اعمال مي‌شود يا فكري جديد و كامل‌ترى به وجود مي‌آيد و در نهايت ايده‌هاي برتر انتخاب مي‌شوند و مورد استفاده قرار مي‌گيرند.

شيوة اجرا : معلم، پس از تعيين كردن موضوع نوشتن، از دانش‌آموزان مي‌خواهد تا هر كلمه مرتبط را كه با توجه به موضوع انشا به ذهنشان مي‌رسد، يادداشت كنند. سپس با هر واژه، جمله‌اي بسازند. از كلمات تكراري و ساخت جمله‌هاي شبیه به هم، بايد پرهيز شود. در پايان، جمله‌هاي ساخته شده را با رعايت نظم منطقي و انسجام معنایی در يی هم بچينند و متن نوشته را كامل كنند.

روش حل مسئله

يكي ديگر از روش‌هاي مناسب آموزش نگارش و انشا «روش حل مسئله» است. در اين روش، مسئله‌اي مطرح مي‌شود كه مثلاً مي‌تواند از گرفتاري قهرمان قصه آغاز شود. دانش‌آموزان به توصيف و تبين مسئله مي‌پردازند و راه‌حل يا راه‌حلهايي براي آن پيدا مي‌كنند. پس از بحث و گفت‌وگو، معلم نظر خود را درباره حل مشكل قهرمان داستان بيان مي‌كند.

دانش‌آموزان علت وقوع حوادث را در قصه‌ها بررسي و ارتباط علت و معلولي وقايع را كشف مي‌كنند. ايده‌ها و نظرهاي مختلف را، ضمن تطبيق با يكديگر، مورد مقايسه قرار مي‌دهند و نتايج داستان‌ها را پيش‌گويي مي‌كنند. مطالب ذكر شده مي‌تواند در دو گونه بياني (گفتاري و نوشتاري) مطرح شود. در اين دوره مي‌توان از دانش‌آموزان خواست تا درباره شنیده‌ها يا خوانده‌هاي خود به قضاوت و داوري بپردازند.

مراحل روش حل مسئله، مبتني بر الگوي «جان ديويي»

- ۱ مشخص كردن موضوع يا مسئله؛
- ۲ جمع‌آوري اطلاعات براي ساخت فرضيه؛
- ۳ فرضيه‌سازي؛

۴ آزمایش فرضیه‌ها؛

۵ نتیجه‌گیری، تعمیم و کاربرد.

مراحل روش حل مسئله، مبتنی بر الگوی «جورج پولیا»

(الف) درک و فهم موضوع یا مسئله؛

(ب) نقشه‌کشی یا طراحی برای حل مسئله؛

(پ) اجرای نقشه و راهبردهای انتخاب شده؛

(ت) بازنگری و بررسی.

مدرسه، مطابق با الگوی حل مسئله، دانش‌آموزان را در موقعیتی قرار می‌دهد که بتوانند گمانه‌ها و پندارهای خود را از راه جست‌وجو، کاوش و به کمک شواهد موجود و گردآوری شده، بیازمایند و شخصاً از آنها نتیجه‌گیری کنند و ضمن رسیدن به هدف موردنظر، از روش‌های دانش‌اندوزی و جمع‌آوری اطلاعات نیز آگاه شوند.

در روش حل مسئله شاگرد، محور فعالیت است و اطلاعات علمی مستقیماً به او انتقال داده نمی‌شود. معلم با طرح موضوع و مسئله، شاگرد را به فعالیت و می‌دارد و برای حل مسئله او را راهنمایی می‌کند. بین شاگردان روابط میان‌گروهی وجود دارد و انتقال، دو سویه (بین معلم و شاگرد) است و شرایط و منابع آموزشی منحصر به کلاس و کتاب درسی نیست. الگوی حل مسئله به زمان، مکان، امکانات و معلمان با تجربه نیازمند است.

مراحل اجرا در الگوی حل مسئله

کلاس به گروه‌های پنج یا شش نفره تقسیم می‌شود:

۱ موضوعی برای نوشتار طرح می‌شود.

۲ دانش‌آموز با کمک و هدایت معلم، اطلاعات مورد نیاز برای آن موضوع را از طریق گفت‌وگو، مطالعه، مشاهده و راه‌های دیگر گردآوری می‌کند.

۳ شاگردان راه‌حل‌های احتمالی را حدس می‌زنند و فرضیه‌سازی می‌کنند. در این مرحله شاگردان ناگزیرند به تفکر و هم‌اندیشی بپردازند.

۴ شاگردان باید اطلاعات و شواهد موجود را مورد بررسی و تحلیل قرار دهند و عواملی را که به پذیرش یا رد گمان‌ها منجر می‌شوند، مشخص کنند.

۵ نتیجه‌گیری، اساس این الگوست و شاگرد باید پیش‌بینی کند که نتایج به‌دست آمده، تا چه اندازه به موارد جدید قابل تعمیم است، ضمن اینکه دانش به‌دست آمده را در حل مسائل به کار گیرد.

در این الگو، همه شاگردان با همدیگر و نیز با معلم در ارتباط‌اند و نقش معلم، نقش مشاوره و راهنمایی است.

روش روشن‌سازی طرز تلقی (برخورد و زایش اندیشه‌ها)

شیوه برخورد افراد در مؤثر بودن و رضایتمندی‌شان، عمیقاً اثر دارد. از این رو، طرز برخوردها بخش مهمی از یادگیری احساس اجتماعی محسوب می‌شود. بسیاری از افراد شیوه برخورد را یک مسئله شخصی می‌پندارند ولی چنانچه بتواند طرز برخوردشان را آزادانه مورد بررسی قرار دهند، قادر خواهند شد با بینشی که کسب می‌کنند رفتار خویش را به سامان آورند و درخواهند یافت که شیوه برخوردها در کیفیت عملشان تأثیرگذار است.

مراحل روش طرز تلقی :

مرحله اول - خودسنجی : در این مرحله، فراگیران تلاش می‌کنند به پرسش‌های کتبی معلم به تنهایی و به طور خلاصه پاسخ دهند و توان فکری و نوشتن خود را در رویارویی و برخورد با موضوع و مسئله، بسنجند.

مرحله دوم - ارزشیابی و رتبه‌بندی فردی : معلم همان سؤالات مرحله اول را به صورت پرسش‌نامه چندگزینه‌ای (۴-۵-۶-...) گزینه‌ای) به فراگیران می‌دهد. هر فراگیرنده به صورت فردی گزینه‌ها را براساس مناسب‌ترین نظراتش رتبه‌بندی می‌کند. مناسب‌ترین نظر، در پرسش‌نامه ۵ گزینه‌ای رتبه ۵ و همین‌طور رتبه‌های دیگر ۴، ۳، ۲، ۱ تعیین می‌شود.

مرحله سوم : بررسی گروهی و یافتن مناسب‌ترین دیدگاه : افراد هر گروه به گروه خود باز می‌گردند و پس از نقد و بررسی، مناسب‌ترین گزینه را انتخاب می‌کنند. ممکن است در بین گروه، برای یافتن مناسب‌ترین پاسخ، اختلاف دیدگاه وجود داشته باشد که کاملاً طبیعی است. در چنین حالتی نوع مدیریت معلم یا رهبر گروه و تدبیر مناسب وی برای یافتن مناسب‌ترین پاسخ بهترین نظر است. البته هدف اصلی همین است که این اختلاف دیدگاه‌ها و نظرها به صورت آموزشی و علمی

بررسی و حل شود و دانش‌آموزان هم چگونگی برخورد با نظرات مخالفان را در جمع خود تجربه کنند و تحمل شنیدن سخن دیگران را در خود بیورانند. چنین تجربه و تحملی برای دانش‌آموزان مفید و آرام‌بخش خواهد بود.

مرحله چهارم: طراحی کارنما برای گزارش‌فرایند: معلم، در حالی که دانش‌آموزان مرحله سوم را اجرا می‌کنند، کارنما یا جدول گزارش را طراحی می‌کند. این کارنما می‌تواند روی تخته یا برگه‌ای طراحی شود و در حقیقت شیوه‌نامه عملکرد گروه خواهد بود.

مرحله پنجم: تدوین نقد و گزارش: در این مرحله، معلم با کمک گروه‌ها مناسب‌ترین پاسخ هر گزینه را بر پایه اکثریت آرا و استدلال گروه‌ها و افراد، برمی‌گزیند. معلم می‌تواند ستون آخر جدول را نیز به بیان دیدگاه خود اختصاص دهد.

مهم‌ترین بخش این روش، تهیه سؤالاتی چندگزینه‌ای است که قابلیت درجه‌بندی دارند و دانش‌آموزان می‌توانند آنها را درجه‌بندی کنند. بهتر است سؤالات واگرا باشند تا دانش‌آموزان درجه‌بندی‌های متفاوتی را انجام دهند.

دانش‌آموزان در مرحله نقد و بررسی از نظر خود دفاع می‌کنند و برای پندار و فرضیه خود، دلیل می‌آورند. هدف این روش هم آن است که دانش‌آموزان بتوانند مهارت‌های زیر را کسب کنند: فرضیه‌سازی، خود ارزشیابی، صحبت کردن، گوش دادن، دلیل آوردن، احترام به گروه، آزادی بیان و رأی‌گیری و در مرحله آخر، نقد کردن نظر دیگران، توانایی شنیدن دیدگاه مخالف و تحمل نظر دیگران.

روش بحث گروهی

در صورتی که پرسش و پاسخ از حالت دو طرفه بین معلم و دانش‌آموز یا دانش‌آموز و دانش‌آموز درآید و معلم موضوع مشخصی را در کلاس طرح کند تا دانش‌آموزان درباره آن با هم به مشورت و رایزنی پردازند، روش بحث گروهی به کار گرفته شده است. این روش از جمله روش‌های فعال و مشارکتی در امر آموزش به شمار می‌رود. در این روش، دانش‌آموزان در گروه‌های مختلف طبقه‌بندی می‌شوند و با هدایت معلم به بحث و گفت‌وگو می‌پردازند.

اهمیت این روش، با توجه به ماهیت زبان و ادبیات فارسی، زمانی روشن می‌شود که نمایندگان هر

گروه نظر خود را بیان کنند و ضمن گوش دادن به اظهارات دیگر گروه‌ها، به نقد و تحلیل پردازند و در آن نیز تسلط پیدا کنند. گروه‌بندی مناسب، کنترل زمان، هدایت و رهبری گروه‌ها، طرح موضوعات مناسب و... از جمله شرایط اساسی برای به‌کارگیری این روش است.

توجه: از این روش در پاسخ به فعالیت‌ها هم می‌توان بهره گرفت، اما به این نکته باید توجه داشته باشیم که در این درس، مرحله‌اندیشیدن و تفکر درباره موضوع به صورت همفکری، مشورت، رایزنی و هم‌اندیشی است، ولی هنگامی که قرار است مرحله نوشتن آغاز شود، کار گروهی به کار فردی تبدیل می‌شود و از اینجا به بعد، هر کس مسئول سامان دادن ذهن و نوشته خویش است و همین مرحله است که مبنای ارزشیابی قرار می‌گیرد.

روش قصه‌نویسی و نمایش خلاق

در این دوره تحصیلی، به‌ویژه در کتاب فارسی و آموزش مهارت‌های نوشتاری، می‌توان به تناسب سن نوجوانی از نمایش و قصه‌نویسی به خوبی استفاده کرد. برخی از دروس به گونه‌ای سازماندهی شده‌اند که با هدایت معلم می‌توان مفاهیم مورد نظر را به صورت عینی و محسوس به نمایش گذاشت. این روش‌ها چنانچه با بحث و تبادل نظر و ارزشیابی در کلاس توأم شود، می‌تواند عالی‌ترین اهداف آموزش این درس‌ها را محقق سازد. بخشی از این اهداف عبارت‌اند از: ایجاد برقراری ارتباط انسانی و عاطفی، نظم‌بخشی به افکار و گفتار، پرورش قوه تفکر، استنتاج، رشد و شکوفایی خلاقیت و استعدادهای زبانی و ادبی.

برای اجرای عملی و کاربردی این روش بهتر است متن داستانی را براساس عناصر زیر کالبدشکافی کنیم:

■ شخصیت یا شخصیت‌ها

■ زاویه دید

■ زمان داستان

■ مکان داستان

■ رویدادهای مهم

■ درون مایه و محتوای اثر.

به کارگیری این روش در نوشتن یا اجرای نمایش و پذیرفتن نقش‌ها، هم شیوه بررسی ساختار و محتوا را آموزش می‌دهد و هم دانش‌آموزان یاد می‌گیرند که در تولید چنین متن‌هایی آنها نیز این عناصر و چارچوب را رعایت کنند.

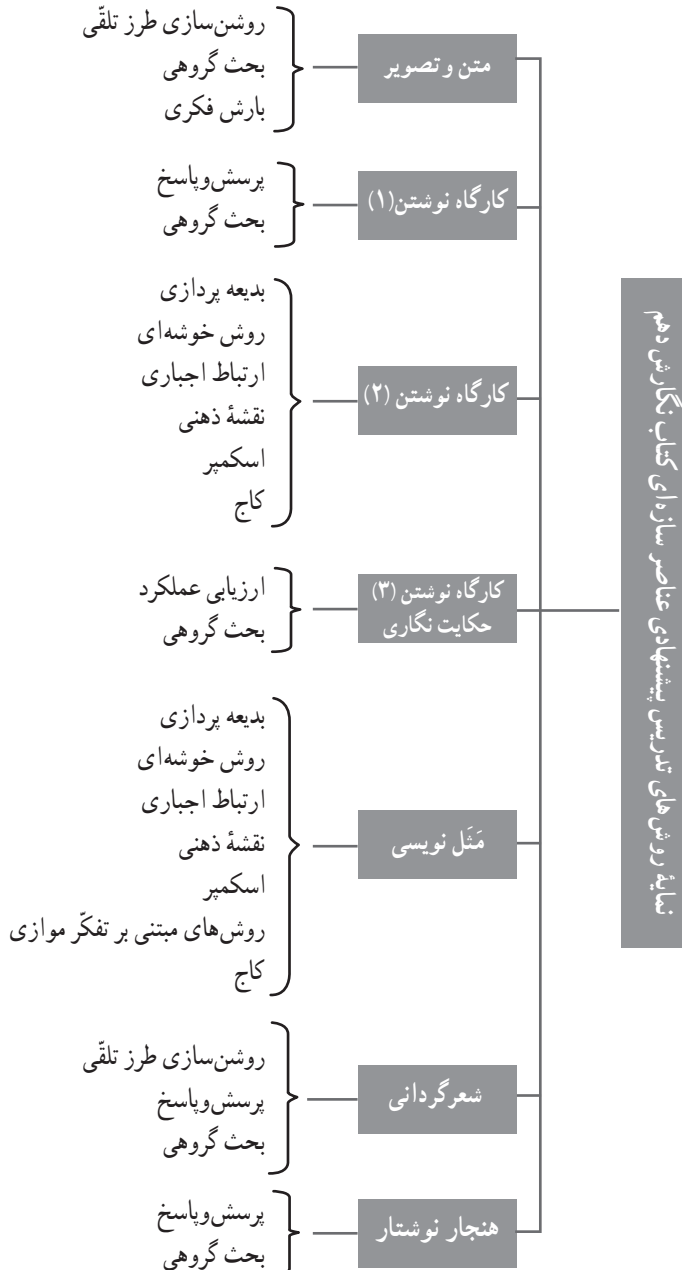
روش مشاهده و گردش علمی

در این روش معلم برای آشنایی بیشتر دانش‌آموزان با آثار تاریخی و ادبی و زبانی، آنها را به بیرون از کلاس می‌برد تا از نزدیک به مشاهده بپردازند. دانش‌آموزان با توضیح و توصیف دیده‌ها و شنیده‌های خود به صورت گفتاری و نوشتاری مهارت‌های زبانی و ادبی خود را پرورش می‌دهند و تقویت می‌کنند.

می‌توان از آنها خواست ابتدا یادداشت‌برداری نمایند، سپس اطلاعات به دست آمده را طبقه‌بندی کنند و زیبایی‌های مشاهده شده را وصف نمایند یا آنها را به تصویر بکشند و در نهایت گزارش تهیه کنند تا به این ترتیب به پاره‌ای از مهارت‌های نگارشی تسلط یابند. این روش برای تمرین خوب دیدن، تربیت سواد دیداری و تقویت توانایی تبدیل دیده‌ها به نوشته‌ها، بسیار مناسب است.

روش‌ها و شگردهای مناسب برای عناصر سازه‌ای یک واحد درسی

نمایه روش‌های تدریس پیشنهادی پایه دهم

درس یکم	تدریس اعضای گروه	کاربرگ	روش بهره‌گیری از جدول اجزا و عناصر
درس دوم	روش گروهی (از نوشتن انفرادی به نوشتن گروهی)		
درس سوم	پرسش و پاسخ	پرسش‌سازی و پاسخ‌سازی	ارائه روشی برای آموزش شعرگردانی
درس چهارم	روش تدریس از طریق گروه‌های مکمل		
درس پنجم	بدیعه‌پردازی	نوشتن به روش تفکر موازی	
درس ششم	روش ارتباط اجباری		
درس هفتم	روش خوشه‌سازی		
درس هشتم	روش همیاری		

